אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו. ולא בעי למימר שהוחזק הוא עצמו במים לישנא משמע שהוחלק עצמו במים ולא שהוחזק בהן ובאפקריה לא מצי לאוקמי דל"ל לא מחייב לא מכלים ולא על עצמו:

ה"מ היכא דאפקרינהו. פ"ה דסבר רב דבור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו וכורו ול"ת דבשמעתין דמחזרת (לעיל דף כא.) ר"ל דרב סבר בור ברשותו חייב ושמואל סבר דפטור ופי' שם בקונטר' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מצי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בורו ומי חייב אע"ג דאכנו וסכינו ומשאו דלא אפקרינהו לא הוי בור ורב היינו משום דעדיפי מבור ואיכא נמי למיובינהו משום שור ולחייב בהן את הכלים אבל בור ברשותו ליכא למיובי משור דשור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק לכל הפחות בור הוי ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקרינהו הוי בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא הוי דמצי א"ל ברשותי מאי בעית ומה שבקונטרס רבא לחייב בהפקיר רשותו וכורו אין נראה כמו בחופר בור ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו ואפילו חופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה דלאמרינן בהפרה (לקמן דף מח. ושם) דכיון דאית ליה לממלייה ולא מלייה כמאן דכרייה דמי ° אבל הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתא הפקיר לאו בעל הבור הוא לא מחייב מדע דנכי' הפרה (לקמן נא.) דתקינן לאשכוחי בור של שני שותפין:

ונשוף באבן. דוקא נקיט דנשוף באבן אבל נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל ° מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהפרה (דף נג. ושם) נתקל בבור ונפל לאחורי הבור והיא לעליל דחייב שמואל גריך לאוקמא כגון שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג דשור שדחף תביבו לבור וגם הים אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מחייבין בהפרה (שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם הזיקתו ה"נ נימא בעל האבן בור של פלוני הזיקו:

אמר רבה במתכוין להורידה בו'. רבה לא בעי לאוקמי במתכוין לשבור כדמוקי לה אביי לקמן משום דנשברה כדו דקאמר ת"ק משמע דנשברה מאליו עלה קאמי' ר' יהודה לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין ול"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק האומנין (צ"מ דף פב: ושם ") דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם ומפרש התם האי כדייניה והאי כדייניה ואין לומר דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי דל"ל דקאמר ר"מ דאפילו נשברה דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נשברה דהוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו חכמים להקל: **ואונס** דחמנא פטריה. ומפלגא תחת פלגא לא מרבינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף מז:"):

והתניא נשברה כדו כו'. ול"ת והיכי מייתי מברייתא דפטר ר"מ בקנקנים ברוח שאינה מצויה דלמא ה"מ לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי באדם המזיק דבדרך הלוכו נפלו החרסים על האדם מכאן ואדם המזיק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף מז.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והוחלק אחד במים דמיניו הוא ולא אדם המזיק ולמה מחייב שם ר"מ יותר מבקנקנים ול"ת ומאי פריך מולנערה לא תעשה דכר דבנפשרה ודאי מחייב ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק:

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מכדי [א]אבנו וסכינו ומשאו [ב]מבורו למדנו [ג]ובולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים [ד]והני מילי לענין קטלא [ה]אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין ורב הני מילי היכא דאפקרינהו אבל היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא מתיב רב אושעיא [ו]ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן אמרו [ז]נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים הא למה זה דומה לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו אדרבה מה דומה לזה מבעי ליה אלא מאי דומה לזה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך אם הטיח צלוחיתו באבן חייב רישא קשיא לרב וסיפא קשיא לשמואל ולטעמיך תיקשי לך היא גופא [ח](קשיא) רישא פטור וסיפא חייב אלא רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה במה דברים אמורים כשהפקירן אבל לא הפקירן חייב לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב ושמואל מתרץ לטעמיה השתא דאמרת אבנו סכינו ומשאו כבורו דמי לר' יהודה [ט]דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונשוף באבן אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור כמאן דלא [י]כר' נתן איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא בנתקל באבן ונשוף באבן הוא דמחייב אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור [יא]אלא אפילו נתקל בקרקע ונשוף באבן חייב כמאן כר' נתן: ר' יהודה אומר במתכוין חייב [וכו']: ה"ד מתכוין אמר רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו א"ל אביי מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה א"ל אין מחייב היה ר"מ אפי' אזנה בידו אמאי אנוס הוא [יב]ואונס [יג]רחמנא פטריה דכתיב [יד]ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב והתניא [טו]נשברה כדו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ [טז]מחייב בהזיקן וחכמים אומרים פטור

אכל. חוקק הוא עצמו פטור: **קרקע עולם.** שאין לה בעלים: **הזיקתו.** וממונו של זה גרמה בעלמא עבד ליה ורב לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבנו ולא לחבנו: **מבורו למדנו.** כפ"ק (דף ו.): **שור ולא אדם חמור ולא כלים.** והני מילי היכא דאמת האדם דקרא במיתה משמעי דכתיב והמת יהיה לו אבל בנזק אדם חייב בעל הבור דקרא מכופר (א) ממעטינן: **וכלים פטורין.** על נזקי כלים פטור בעל הבור דשבירתן זו היא מיתתן ומתניתין נמי מימיו בורו הוא הלכך כי חייב על נזקי הגוף חייבה ולא על הכלים: **ורב פ"מ.** דתקלתו למדנו מבורו: **דאפקרינהו.** כי בור דסבר רב בור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא דחייבתו: **אבל לא אפקרינהו ממונו הוא.** ומשורו למדנו הלכך טיעוף כלי ממונו דמזיק עבד אבל זק הגוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי משמעי קרא ופטור בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקרינהו בורו הוי ומאי דקתני חייב בהזק גופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבנו וכ"ש לחבנו ואע"ג דקרקע עולם אזקתיה: **נשתברו.** בכלי השור שייכא שבירה כגון עול וסולמין. קרעה שייכא במרדעת של חמור: **הא למה זה דומה אדרבה.** תולה כתיבא בלא כתיבא: **אלא מה דומה לזה כו'.** דאם הוזקו בהם כלים או נתקל בהן אדם ומת פטור: **רישא.** דקתני אבנו וסכינו דומין לבור: **קשיא לרב.** ס"ד אפי' בדלא אפקריה מיירי: **וסיפא.** דקתני אם הטיח אחר צלוחיתו באבן של זה חייב: **קשיא לשמואל.** דהשתא משמע דמשורו למדנו: **כד"א.** דאבנו דומה לבור כשהפקירו: **לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור.** בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג.): **לא שנו.** דהטיח צלוחיתו באבן חייב: **אלא שנתקל באבן ונשוף.** הכלי באבן: **פטור.** דקרקע גרמה לו: **דלא כר' נתן.** דאמר לקמן (דף נג.) בשור שדחף את חבירו לבור כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מבור האי דעבד ליה הזיקא: **כמתכוין להורידה למטה מכתיפו.** ונתקל והוטחה בכותל חייב דנתקל פושע הוא: **אמר אביי מכלל.** דר"מ דממיר טפי מחייב: **אפי' נפשרה.** נימוחה הכל מעצמה על כתיפו דהוי אונס: **נפשרה.** נימוחה כדמתרגמינן (שמות טז) ותם השמש ונמס פשר: **אפילו אזנה בידו.** אפילו נפשרה מעצמה שלא נפלה מידו אלא נימוחה ונשאר האוזן בידו:

פטור

פטור

מסורת הש"ס

א) [נעיל ג: ו. לקמן נא. מח:], ב) לקמן נב., ג) כ"ל מ"ז, ד) [נעיל ה: וש"נ], ה) [לקמן נג.], ו) [נדרים כז.] ע"ז נד., ז) לקמן נו. לע: ב"מ פב:, ח) [עי' תוס' ב"מ קיח. ד"ה זמן], ט) [ד"ה וכנכ'], י) [ד"ה ומאמאל],

תורה אור השלם

1. וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה וְנִפַּל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: שמות כא לג
2. וְלַנֶּעֱרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנַּעַר חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: דברים כב כו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שור ולא וכו' מכופר ממעטיה הס"ד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ה"מ כו' אבל הפקיר רשותו ובורו. עיין לעיל דף ו ע"ל תוספות ד"ה מה לבור: שם ד"ה ונשוף כו' מודה הכא דשור. עיין לקמן דף כ ע"ב תוספות ד"ה לשמואל:

מוסף רש"י

דכתיב ולנערה לא תעשה דבר. משוס לתוספה היא (נדרים כז.).

רבינו חננאל (המשך)

הכל אבנו כשהפקירו בור הוא. אמר ר' אלעזר נתקל שור וכיוצא בו בקרקע ונחבט באבן ונשבר חייב בעל האבן כי הוא בעל הבור ודומה הקרקע הזה לשור שדחף את שור אחר לאבן שהוא בור ואמרי' כמאן כר' נתן. רבנן כי האי גוונא פטרי ליה לבעל הבור דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור ר' נתן אומר זה משלם מחצה וזה משלם מחצה. ואסיק' לר' נתן תמן בעיקר פלוגתייהו כל היכא דליכא לאשתלומי מתורא משתלם מריה דבירא כוליה הזיקו הלכך כיון דקאמר ר' אלעזר חייב כמאן כר' נתן כיון דליכא לאשתלומי מן הקרקע משתלם כל הנזק מבעל האבן. וחלוקת ר' נתן ורבנן ופירוש טעמן בפ' שור שנגח את הפרה באחריתו וקיימא לן כשמואל דקי"ל כוותיה בדיני וכר' אלעזר אליבא דר' נתן: **פים** ר' יהודה אומר במתכוון חייב כו' דייקינן מדקתני ר' יהודה במתכוון חייב ואוקמ' רבה במתכוון להורידה למטה מכתיפו ונפלה ונשברה מכלל דת"ק דהוא ר' מאיר מחייב אפי' אחונו בידו ואמאי אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הלכה כ סמג עשין סח טור ש"ע ש"מ סימן מיז סעיף ג:
יח ג ד מיי' שם הלכה ח כ סמג שם טוש"ע שם סימן מי סעיף כא וסימן מיב סעיף ה:
יט ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סימן מיז סעיף ג:
כ ו מיי' פ"ח מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט ופ"י מהלכות רוצח הלכה ח:

רבינו חננאל

ופטור מן המעשר: [מתני'] נשברה כדו ברה"ר והחולק אחד במים או שלקה בחרסית חייב. אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שנטנפר כליו במים אבל הוא עצמו אם הוחק פטור מאי טעמא קרקע עולם הזיקתו. אמר ליה שמואל מכדי אבנו סכינו ומשאו שהזיקו מבור למדנו ואלו כמו אבנו הן בכולן אני קורא בהן ונפל שמה שור שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לנזקים אדם חייב נמי וכלים פטורים דתניא למה זה דומה וכו'. ותרצנא מה דומה לזה מניח אבנו וצלוחיתו לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקי אדם ופטור בנזקי צלוחית. ומשני רב היכא דאפקרינהו להני אבנו סכינו ומשאו פטור בנזקי כלים אבל לא אפקרינהו ממוניה נינהו וכשורו הן חשובין שחייב בנזקי הכלים הלכך לרב הוי ממוניה וחייב בכלים ושמואל כל תקלה ברה"ר בור חשיב ליה וחייב בנזקי אדם ופטור בנזקי כלים ואותבינן עליהו ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן [אמרו] נפל לתוכו שור וכליו ונשברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים מה דומה לזה אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב. הא מתניתא קשיא לתרוייהו והיא גופה קשיא רישא אסיפא רישא קתני ופטור על הכלים וסיפא קתני הטיח צלוחיתו חייב. רב מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה ופטור על הכלים בד"א כשהפקירן אבל לא הפקירן אפי' בכלים חייב דממוניה נינהו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן שמואל מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה (ופטור על הבהמה) ופטור על הכלים דכבור נינהו לפיכך פטור בכלים. ולר' יהודה דמחייב אנזקי כלים בבור הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן. חלוקת ר' יהודה ורבנן בסוף פרק שור שנגח את הפרה. אמר ר' אלעזר לא שנו כו' איכא דאמרי אמר ר' אלעזר לא תימא נתקל באבן הוא אבל נתקל בקרקע ונישוף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונישוף באבן חייב כמאן כר' נתן פי' כיון לדברי

פטור מדיני אדם. כדמפרש לקמן: **וחייב בדיני שמים.** משום דלא סליק: **ברוח שאין מצויה.** דלמנוס הוא: **אלא אמר אביי בפרפי פליגי.** במתני' כשהזיק הכל בשעת נפילה ופליגי כשהחזיק בתרסי' לאחר נפילה: **במפקיר נזקיו.** כגון זה דמסתמא מפקיר לתרסיו ור"מ סבר מפקיר נזקיו חייב דבור שחייבה עליו תורה בבור ברה"ל דהפקר הוא חייבה ר' יהודה בסבר פטור [ס"ל] דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה ולקמן (דף מט:) פליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא מילתא וה"ק רבי יהודה במתכוין לשוברה והזיק בנפילה חייב ובשאין מתכוין אלא מתכוין להורידה מכתיפו ונתקל ונשברה פטור דנתקל לאו פושע הוא ובהזיק דלאחר נפילה נמי לקמן מפרש מאי מתכוין איכא: **ומדמסניתין בתרסי כו'.** גמרא קפריך לה: **אלא בשעת נפילה.** היכי איכא למימר נתקל פושע הוא מה הוא יכול לעשות אם נתקלה בהמתו דבשלמא נתקל הוא ונשברה כדי איכא למימר איכבי ליה לעיוני ומיזל אלא גמלו מי איכא למימר הכי: **ערעפא דנהרא.** שגדל הנהר וכסה את עין הדרך ופושע הוא בכך שאילו היה הדרך מגולה לא נתקל גמלו: **ערעפא.** לשון שרוע וקלוט (ויקרא כב): **פושע הוא.** ואין לו דין נתקל: **דאתקיל.** בדרך יבשה ונתקל ביה בהמתו והוי ליה איהו פושע: **לזכות בתרסיה.** שלא הפקירן חייב ובשאין מתכוין שוב לזכות בהן פטור דמפקיר נזקיו פטור: **והאיכא ר"מ דמחייב.** מדקתני בברייתא ולא סלקה ולא העמידה מכלל דבהיזק דלאחר נפילה פליגי: **אף בשעת נפילה.** ומשום דליתנא דברייתא לא משתמע בשעת נפילה אלעזר ורבי אלעזר לאמר אמר מאי דבר אמר אמר אמ

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי ד"ה פטור כו'. הו"מ למפרך מברייתא גופה קיון דבשעת נפילה פטור משום דאנוס הוא מ"כ לאחר נפילה מחייב ר"מ אף על גב דהוו לאחר נפילת אונס ומ"כ היכי קתני ומודה ר"מ במעלה קנקניס כו' אמאי פטור והא ר"מ לאחר נפילת אונס נמי מחייב וליכא למימר דאיירי בשעת נפילה דא"כ מה לו להזכיר קנקניס לא הוה ליה למימר עופי אלא ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דאנוס הוא:

כי פליגי אליבא דרבנן. לא נעי למימר איפכא דפליגי אליבא דר"מ ומאן דפטר אמר לך דע"כ לא מחייב ר"מ אלא משום דפושע הוא וכי פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר במפקיר נזקין דאונס דקיס ליה דבמפקיר נזקין דפשיעה פליגי:

תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר חייב. במסקנא לא קיימא הכי והא דלא פריך מהכא דרבי אלעזר דלעיל משום דאין להוכיח ממילתיה דר"א לחודיה דפטרי רבנן במפקיר נזקין אפילו לאחר נפילת פשיעה אם לא מכח דפליג אדרבי יוחנן כדפ"ל ומיהו מר' יוחנן קשה אמאי לא פריך מהכא דלעיל דאית ליה מפקיר נזקין דעלמא חייב לרבנן וי"ל משום דלא מפרשא בהדיא אלא מתוך קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן להכי שביק לה ומייתי מילתא דמפרשא טפי בהדיא:

אלא אמר רב אשי כשהפכה בפחות מג'. מכאן אין לדקדק דלא נעי הגבהה ג' טפחים דכי מתכוין קני בהגבהה פחות מג' דשאני הכא משום [a] דאפילו [b]חצטה בהפקר קני א"ג משום דהוי האי גלגל בכליו וקני ליה כליו א"ג כשמגביה גידו דכיון שהוא גידו קני בפחות מג' וכך איתא ברש"י אלו ערות (כתובות דף לא.) והא דאמר בפרק חלון (עירובין דף עט: ושם [c]) גבי חבית של שתופי מבואות צריך שיגביה טפח שאני שתופי מבואות דרבנן תדע דהתם לא נשמיענו דין הגבהה בכל מקום קאמר):

אלא ר' יוחנן דאמר חייב. מ"מ מיעטרין לפרש לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים לפרש מתניתין אפילו כמאן דאמר חייב בור ברשותו ושמא רבי יוחנן בבור ברשותיה נמי מחייב דאיכא דסבר הכי בפרק הפרה (לקמן דף נ.):

לא תימא מסני' ר"מ היא. גבי שני קדרים קאי לקמן בהאי פרקין (דף לא.): אלא הא קמ"ל. ר' יוחנן: דמפקיר נזקין דהכא. דתחלתו אונס הוא דפטרי רבנן אבל מפקיר נזקין שהשליכו הוא דפטרי רבנן דאונס הוא אבל מפקיר נזקין דעלמא מחייבי איתמר מפקיר נזקין רבי יוחנן ור"א חד אמר [d]חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקין דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקין דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב [e]דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן [f]בור ברשות הרבים [g]וחמץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן [h]ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקין פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם [i]לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה [j]דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל [a]דמפקיר נזקין דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקיר נזקין דעלמא מחייבי איתמר מפקיר נזקין רבי יוחנן ור"א חד אמר [b]חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקין דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקין דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב [c]דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן [d]בור ברשות הרבים ומי [e]וחמץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן [f]ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקין פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם [g]לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה [h]דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי

[i]א"ר יוחנן הכי והתנן [j]המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהויא ליה בור ברשותו מכלל דחיובא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקיר נזקין חייב לא לעולם אימא לך מפקיר נזקין פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן [k]הלכה כסתם משנה ותנן [l]החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

למקום מהלך בני אדם: **ומי אמר רבי יוחנן הכי.** דמפקיר נזקין פטור: **בור ברה"ר.** אלמא חיובא דבור ברשות הרבים הוא: משום

עין משפט נר מצוה

כג א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין קפ טוש"ע ח"מ סימן מיב סעיף ד:

כד ג מיי' שם פי"ב הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סימן מי סעיף ו:

כה ד מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק הלכה ט סמג לאוין עז טוש"ע ח"מ סימן תכג סעיף ח:

כו ה ו מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ו ועיין בהשגות ובנ"מ סמג עשין קפ טוש"ע ח"מ סימן מי סעיף ג:

מוסף רש"י

ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. להתחייב עליהן. (פסחים ו:). **בור ברשות הרבים.** הפותחו חייב במזקין ואין חבול שלו אלא של הפקר, שהרי ברשות הרבים הוא, ואף על פי שהכהו אין רשות הרבים קנייה לו (שם). **הלכה כסתם משנה.** רבי הוא סידר המשנה וכשרואה דברי חכם ושרו בעיניו שאין סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהא שנוי אפי יחיד ונראין כאילו נשנו אפי המרובים ועשאו כמותן (ביצה ב:).

רבינו חננאל

לגמל בשרעתא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס ור' יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת כו' ודברין פשוטין הן. ואסיק' אלא הא קמ"ל מפקיר נזקין דהכא פטרי רבנן משום דהוא אנוס אבל מפקיר נזקין דעלמא חייבי מחייבי. איתמר מפקיר נזקין ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר חייב וחד אמר פטור תסתיים דר' אלעזר דאמר חייב דאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ מר' שעות ולמעלה. הנה בור זה אמר ר' אלעזר אינו ברשותו [a]) מכלל שהוא מופקר וחייבין בעליו ש"מ מפקיר נזקין חייב. ואקשי' עלה והתנן ההופך את הגלל לרשות הרבים כגון שהוציא ראובן גלל וכא שמעון והפכה. פי' גלל זבל כדכתיב בגלל צואת אדם והוזק בהן אחר חייב בנזקו. ואמר ר' אלעזר לא שנו אלא שנתכוון לזכות בגלל להוציאה לגנו ולזבל בה אבל לא נתכוון לזכות בה פטור אלמא ר' אלעזר מפקיר נזקין פטור סבירא ליה. ופריק ר' אדא בר אהבה כשהחזיר גלל זה למקומה [b]) ולא הפקירה אמר ר' אבינא משל דרב אדא למה הדבר

[a]) לשון רבינו ל"ע דלגמ"ה הרי מיירי בגוי בגר"ה ופשיטא דהוא הפקר.

[b]) לשון זה משולל הבנה דלהדבה אם לא הפקירה אמאי פטור ועי' בדש"י ול"ע.

מסורת הש"ס

[a]) פסחים ו: ע"ש. [b]) [לקמן ל.], [c]) לקמן ל., [d]) [שבת מו. וש"נ], [e]) [לקמן נ:], [f]) מ"ל דכל הימא, [g]) ל"ל הכעה, [h]) ל"ל הכעה, [i]) [ד"ה גרוף], [j]) [ועיין תוספות כתובות לא. ד"ה דאי ודי"ה ניחא ותוספות קדושין מו. ד"ה אי נמי],

הגהות הב"ח

[a]) רש"י ד"ה אבל וכו' לזכות בו: [b]) ד"ה וקמה וכו' אסתלקו להו מעשה לאשון: [c]) ד"ה כשהפכה וכו' משום כורה. נ"ב פי' דלא הרמיקו ג"כ ג' טפחים וחסגיגו ליה דלא מילק מעשה לאשון וכבור פתוח הוא ולא נסתם מעולם ועיין בהגהת אשל"י:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אלא וכו' דאפילו הבטה בהפקר קנה. עי' פוי"ט פ"ד מ"ח דשקלים ד"ה מתנכל:

רבינו חננאל (המשך)

דומה למוצא בור מגולה כו' רב אשי אמר כגון שהפכה פחות מג' טפחים פי' כגון שהוציא ראובן גלל לרשות הרבים ובא שמעון והפכו בפחות מג' ונמצא שלא הגביהה ולא קנה בהגבהה ולא קיימי ברשותו דפחות מג' סמוך לארץ כארץ דמי והלכך אם נתכוון לזכות בה בזה ההופך חייב ואם לאו פטור וכי האי גוונא פטור אבל המפקיר נזקין חייב ודייק' מדר' אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור איני ותהנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והזיק חייב ואמר ר' יוחנן לא שנו דחייב אלא מי שהוא מפריח ומרחיבם ברה"ר אבל המצמצם אותן בכותל פטור ודייק' מינה מצמצם אמאי פטור דהוה להו כי בור ברשותו מכלל שהמפריח מפני שעשה בור ברה"ר חייב ש"מ מפקיר נזקין חייב ודחינן להאי דוקיא ואמרי' מאי טעמא מצמצם פטור לא מפני שהוא בור ברשותו אלא מפני שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים ואקשי' והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל שמה שור או חמור ומת חייב והא בור ברה"ר נזקין מופקרין הוא ואמר ר' יוחנן חייב ואסיק' לעולם הוא דאמר מפקיר נזקין חייב והלכה כמותו דקיי"ל כוותיה ור' אלעזר סבר פטור והאי דאמר ר' דברים אינן ברשותו

משום ר' ישמעאל. שני דברים אין בדרשותו כו' (ח): **לא יהא אלא כרפשו.** המשליך זבלו בהרה"ר מי לא מיחייב כי לא הפקירו ה"נ רפשו הוא דאזקיה שנתערבו המים והעפר ונעשה טיט ושלו הוא מדמוקי לה בטינוף כלים מכלל דלא אפקייה להא בור לא חייב בו כלים: **מי סברת דלא תמו מיא.** אלא נתכנסו ונעשו רפש: **כדתמו מיא.** ונבלעו קמייתי ואין כאן רפש: **ותרתי למה לי.** לאשמעינן במתניתין טינוף כלים והא מתניתא לעיל [כח.] נשברה כדו ברה"ר והותלך אחד במים ואוקמה רבינא (ט) נמי בדלא הפקירן בטינוף כלים: **ותדא בימות הגשמים.** ואיצטריך לאשמעינן דאע"ג דברשות קעבדי אם הזיקו חייב לשלם: **כל אלו שאמרו.** חכמים מותרין לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן לקלח שופכין שלהם ברה"ר כו'. ביב ליטור המקלח שופכין של מי תשמיש הבית לרה"ר: **בכותל רעוע.** דה"ל למלגיע לאסוקי אדעתיה שכותל זה עומד לסותתו (י): **וחייב בעל הכותל.** דה"ל לאלגעינהו: **כדליו של חבירו.** כסוי בור של חבירו: **חייב בעל הבור.** כדאמרינן במלגיע קורותיו דהיינו בור בכותל רעוע של חבירו וסתר זה את כותלו דחייב המלגיע והכא נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו: **פשיטא.** היא היא ומאי אשמעינן רבינא: **מהו דתימא.** לא דמי דהתם משום הכי ליכא למיודיה לבעל כותל דלא הוי ידע ליה למלגיע דלודעיה שיבא ויטול קורותיו (כ) אבל בעל הדלי דידע לבעל הבור איבעי ליה לאודועיה שהוא טוטל את דליו אשמעינן רבינא דלאו היינו טעמא: **דגלא.** חידקל: **מתני' לזבלים.** שילקטו התבן והקש ועשיס זבל לזבל שדות וכרמים: **כל המקלקלין ברה"ר.** רבן שמעון בן גמליאל שמעיה לת"ק דלא קנים אלא שבאה אבל גופא לא כדקתני בברייתא בגמרא [ע"ב] ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דגוף נמי כל הקודם בו זכה. ליטעמא אחרינא כל המקלקלין ואפי' עושין ברשות: **גמ' כל שלשים יום.** דשאי לחייבן אם: **שעל מנת כן בו'.** שלא יהו מקפידין על כך: **בור חנוכה פטור.** כ"בפרק הכונס נאמן לדיר דקתני גמל שהיה טעון פשתן: **מאי לאו משום דברשות ב"ד.** הניח בחוק משום פרסומי ניסא פטור: ה"ג **דתניא רבי יהודה אומר בור חנוכה פטור: מפני שהוא רשות מצוה.** כלומר משום רשות ב"ד דמצוה מיפטר אבל ברשות ב"ד דלאו מצוה חייב: **מותרין לקלקל.** כגון פותקין ביבותיהן וגורפין מערות:

תבנו

לא יהא אלא כרפשו. הא דלא דייק הכי לעיל (דף כח.) בהותלק אחד במים משום דהתם לא מיירי כשנפכם בכוונה אבל הכא תנא השופך משמע שנפכם בכוונה שנעשין רפש וטיט ו"ל בריש קתני הותלקו משמע דלא עשו המים אלא החלקה אבל הכא קתני הוחק משמע שבמים עצמן הוחק: **בדתמו מיא.** פירוש בתמו מיא נמי מיירי ויתא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא בלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו וא"ת ואי תמו מיא אמאי מפקר להו והוי בור ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך אלא יהא עדיין ראויין לשוס דבר ואי הוה גרס איפכא הוה ניחא מי סברת דתמו מיא ונכנסו בעפר ונעשה טיט לא דלא תמו מיא שהמים צלולים עדיין דמסתמא לא אפקיינהו: **וחייב** בעל הבותל. וא"ת כותל רעוע נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה אמאי הלגיעם שם כשהיתה ברה"ר וי"ל דמ"מ ראוי המלגיע להתחייב כיון שפשע ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו: **שלא** תעכב המחרישה. בירושלמי מפרש כדי שלא תעלה המחרישה: **אפילו** תימא רבי יהודה בו'. וא"ת והא מתני' קתני כל הקודם בהן זכה וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ותימה למאי דס"ד דמתניתין בשעת הוצאת זבלים תקשה ליה דרשב"ג אדרשב"ג דקתני במתני' דחייב לשלם ובהבית והעלייה (ב"מ דף קיח:) תנא רשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל שלשים יום ודייק מינה בגמ' דס"ל כל מקום שנתנו חכמים רשות להניח והזיק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג את"ק וס"ל דאפילו הניח ברשות חייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושמא אין הענינים שוין אע"ג דבשמעתין דהתם כיון לזהו בהדי הדדי:

מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא. תימה דלא משני הכי בהבית והעלייה (ב"מ קיח: ושם) דקתני המוליא זבלו לרה"ר המוליא מוליא והמוזבל מוזבל כו' ואם הזיק משלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני' דלא כר' יהודה וי"ל דהתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הוצאת זבלים אתיא דלא כר' יהודה דהא שרי להוליא ע"מ לזבל לאלתר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק אלמא בדבר שיש לו רשות משלם מה שהזיק ולרבי יהודה משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנת כן כו' ועוד מדלא קתני בהדיא ואם הזיק משלם מה שהזיק א"נ מתני' דהתם משמע ליה בשעת הוצאת זבלים מדקתני המוזבל מוזבל ושפיר אית ליה רשות להניח שלשים יום והא דאמר המוזבל מוזבל עליה טובה קמ"ל כלומר מוזבל לאלתר שלא יצטרך לשלם:

תבנו

משום רבי ישמעאל כו' לא קשיא הא דידיה הא דרביה: **מתני'** (א)השופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו (ב)המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל לרה"ר והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן: **גמ'** אמר רב (ג)לא שנו אלא דנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו א"ל רב הונא לרב (ד)לא יהא אלא כרפשו מי סברת דלא תמו מיא בדתמו מיא ותרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא (ה)כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות ואע"פ שברשות אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את הקוץ [וכו']: א"ר יוחנן (ו)לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם (ז) לא מ"ט פטור אמר רב אחא בריה דרב איקא (ח)לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ת"ר (ט)המצניע קוצותיו וזכוכיותיו לתוך כותל של חבירו ובא בעל כותל וסתר כותלו ונפל לרה"ר והזיקו חייב המצניע א"ר יוחנן (י)לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא המצניע פטור וחייב בעל הכותל (כ) אמר רבינא (ל)זאת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל הכא דידע ליה הוה ליה לאודועיה קמ"ל ת"ר (מ)חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת (נ)שדי להו בנורא רבא (ס)שדי להו בדגלת אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין (ע)רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות: **מתני'** (פ)המוציא את תבנו וקשו לרה"ר (צ)לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: **גמ'** לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא (ק)ר' יהודה אומר (ר)בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם מה שהזיק (ש)והתנן רבי יהודה אומר בור חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום רשות בית דין לא משום רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר בור חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה ת"ש (ת)כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא רב אשי אמר

תבנו

(ח) [לעיל כט:], (ט) [לעיל כח.], (י) לעיל ו., (כ) [תוספתא פ"ב], (ל) ס"ל רבינא וכן הוא ברי"ף ובמהרש"ל, (מ) לקמן פח: ב"מ קיח: [תוספ' ב"מ פי"ח], (נ) לקמן סב: [ועי"ש ותולי ברייתא הוא ול"ל והתניא ועי' ב"מ קיח:], (ס) [לעיל כט:], (ע) [לעיל כח:], (פ) ס"ל ולגבי כותל ברי"ף חייב בעל הכותל משום דשני למיפתר כותל ברי"ף:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל מלמלה פטור מ"מ פטור: (ב) רש"י ד"ה מהו דתימא וכו' וטול קורותיו. נ"ב ס"ל ולגבי כותל ברי"ף חייב בעל הכותל משום דשני למיפתר כותל ברי"ף:

גליון הש"ס

גמרא אבר רבינא זאת אומרת. כעין זה לקמן דף לג ע"ב:

מוסף רש"י

המצניע את הקוץ ואת הזכוכית. ברה"ר (לעיל כט:). והגודר את גדרו בקוצים. שעשה גדר של קוצים, דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב (משלי כד) וגדר אבניו נהרסה (לעיל כט:). וגדר. אבנים, שנפל לרה"ר כו' (שם). אבל הוא עצמו. הוחק הוא עצמו (לעיל כח:). קרקע עולם. שאין לו בעלים (שם). כל אלו שאמרו. וקתני ואזיל להו אלו הפותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם, כלומר כל אלו שאמרו חכמים שיש להן רשות להשליך מקיזן לרה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן. פותחין ליערותיהן המקלחים שופכין, שופכין מתאלחין לרה"ר, וגורפין מערותיהן. ומטליחין זבליהן לרה"ר (לעיל ו.). בימות החמה אין להם רשות. מפני שהרחוב נאה והוא מקלקלו, ובימות הגשמים. שהרחובות מלולכות, יש להם רשות (שם). ואע"פ שברשות. ב"ד משליחין, אם הזיקו חייבים (שם). ההופך את הגלל. זבל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום (לעיל כט:). חייב בנזקו. דקנייה בהגבהה וממנו הוא (שם). כל שלשים יום. שלשים יום דשאי להניחו שם (לקמן פא:) לו: משלשים לשלשים מוחל ולוכנו כדי שיהא ניכר יפה (ב"מ קיח:). בור חנוכה פטור. מנוי שברכות פרסום ניסא הניחה שם (שבת כא:). גבי הנחת מנוי נרו מבחוץ ועבר גמל טעון פשתן ולקה בור והדליק את הבילה (ב"מ קיח:). מאי לאו משום רשות ב"ד. אלמא כל מידי דיהבי ליה רבנן רשותא אם הזיק פטור (שם). כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים. כל אותן מקום שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין לקלקל ברה"ר ולהשליכן לשם, כגון הוצאת זבלים לר' יהודה וכגון פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהן בימות הגשמים, דברשות קא עבדי (שם).

רבינו חננאל

(פיסקא) [מתני'] המצניע את הקוץ כו'. אוקימנא במפריח אבל בצמצם פטור כו': ת"ר המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותל של חבירו ובא בעל הכותל וסתרו חייב המצניע אמר ר' יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא פטור וחייב בעל הכותל דייק רבינא מינה כשם שהמצניע קוציו בכותל חבירו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונגלו הקוצים והזיקו חייב המצניע כך המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל הדלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא היא היא מהו דתימא בכותל מאי טעמא פטור דלא הוה ידע ליה לבעל הקוץ לאודועי (ל) הא גונא סתר כותלי טול קוציך והצניעם אבל גבי דלי דידע ליה לבעל הבור איבעי לאודועי קמ"ל דכיון דשקיל דידיה לא חייש לבירא דחבריה: ת"ר חסידים הראשונים היו כו' רב ששת שדי להו לקוצין וכיוצא בהן לנורא וקלי להו. מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. (דת"ר חסידין הראשונין כו') פי' החפץ להיות חסיד יקיים מילי דנזקין אפי' לרשות הרבים. רבינא אמר מילי דאבות מסכת אבות משה קיבל וגו' ואמרי לה מילי דברכות כדאמרי' אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו: **מתני'** המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר חייב כו' לימא מתני' דלא כר' יהודה ושקלי וטרו ראסיק ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ור' יהודה פוטר. ולית הלכתא כר'

כז א מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הל' יב סמג עשין סח טוש"ע מ"מ סי' מיב סעיף ה:

כח ב מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע מ"מ סי' מטו סעיף א:

כט ג מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע מ"מ סי' מיב סעיף ה ולא כרב וע"ש:

ל ד ה מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע מ"מ סי' מטו סעיף א:

לא ו ז מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ג:

לב ח מיי' שם פי"ב הלכה ט סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סי' מי סעיף כט:

לג ט י כ מיי' שם פי"ב הלכה כב סמג שם טוש"ע מ"מ סי' מטו סעיף ג:

לד ל מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' מיד סעיף א:

לה מ נ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ג:

(א) אולי נ"ל לאודועי דהאידנא אגא סתר כותלי טול קוציך כו'.